

KARLAR Í HJÚKRUN:

KARLAR HJÚKRA

Ingólfur V. Gíslason, dósent í félagsfræði við Háskóla Íslands

Á ÍTALÍU er um fjórðungur hjúkrunarfræðinga af karlkyni. Fólk, sem endist til að horfa á bandaríska sjónvarpsþætti sem eiga að gerast á sjúkrahúsum, er vel meðvitað um að þar er ekkert undarlegt við að karlar sinni hjúkrun. Á Íslandi þarf hins vegar mikið til að sjúklingur fái hjúkrun karls, hér er um 2% hjúkrunarfræðinga karlkyns.

Í alþjóðlegum samanburði eru Norðurlöndin í heild fátæk af körlum í hjúkrun. Þó eru Íslendingar þar alveg sér á báti því Danir, sem næst lélegastir eru norrænna þjóða á þessu sviði, eru með ríflega þrisvar sinnum hærra hlutfall karla í hjúkrun en Íslendingar. Noregur og Svíþjóð geta státað af að um 10% hjúkrunarfræðinga þar eru karlar. Hvernig getur staðið á þessu? Af hverju sækja íslenskir karlar ekki í nám sem er alþjóðlegt, býður upp á fjölbreytt starfsumhverfi og starfsreynslu og er alls ekki illa launað miðað við ýmislegt annað sem karlar sækja í að læra og vinna við?

Vegur hjúkrun að norrænni karlmennsku?

Meginskýringin virðist felast í menningarlegum hugmyndum um hvað hæfi konum annars vegar og körlum hins vegar. Sögulega séð er hjúkrun tengd konum, Florence Nightingale og hennar líkum. Jafnvel

eru dæmi um að körlum hafi verið meinað að læra hjúkrun. Umhyggjan er kvengerður eiginleiki, karlar grafa undan (norrænni) karlmennsku með því að velja sér umhyggju að starfi. Svo virðist sem víða annars staðar, t.d. á Ítalíu, sé umhyggjan ekki kvengerð með sama hætti.

„Stundum eru þeir „grunaðir“ um að vera hommar, stundum fá þeir að heyra að þeir hafi farið í þetta til að geta verið eini haninn á haugnum, eini karlinn í stórum hópi kvenna.“

Á heildina litið er mikilvægt fyrir ítalska karla að öllum sé ljóst að þeir eru karlmenn. En þar er ekki nein mótsögn í því að sýna umhyggju og að vera karlmaður líkt og virðist hafa verið hjá okkur. Ítalskir karlar eru stoltir af að sinna öldruðum foreldrum, börnum, systkinum og öðrum ættingjum, þar er ekkert „ókarlmannlegt“ við slíka hjálpssemi. Það hefur áhrif á náms- og starfsval.

Þær rannsóknir, sem til eru á íslenskum (og norrænum) körlum

sem starfa sem hjúkrunarfræðingar eða hafa verið að læra hjúkrunarfræði, benda allar í sömu átt hvað varðar þætti sem halda körlum frá náminu eða hrekja þá þaðan eða vekja hjá þeim neikvæðar tilfinningar gagnvart starfinu. Nemendur og fullnuma hjúkrunarfræðingar af karlkyni mæta athugasemdum sem lúta að kyni þeirra eða kynhneigð. Stundum eru þeir „grunaðir“ um að vera hommar, stundum fá þeir að heyra að þeir hafi farið í þetta til að geta verið eini haninn á haugnum, eini karlinn í stórum hópi kvenna. Þeir eru afar meðvitaðir um kyn sitt, m.a. af því að þeir eru svo fáir og kennarar eiga það til að gleyma því að þeir eru þó þarna og kvengera nemendahópinn. „Jæja, stelpur, þá skulum við ...“. Ekki batnar það þegar kennarinn áttar sig og biður eina karlinn afsökunar. Hann verður fyrst og fremst Karlinn, síður nemandi. Þegar námi er lokið og vinnan tekur við heldur kyngervingin áfram, hann er Karlinn frekar en hjúkrunarfræðingur, sá sem kallað er á þegar þarf að lyfta þungu eða vesenast í tækjum því allir vita jú að þar eru karlar á heimavelli, a.m.k. frekar en þegar kemur að hinu fínlega, þá er betra að kona sinni því!

Vera má að dregið hafi úr þessu á síðari árum í og með vegna þess að fjölgað hefur körlum sem eru virkir í umhyggju lítilla barna. Fræðingarorlof fyrir karla hefur stóraukið þátttöku þeirra í umhyggju eigin barna. Körlum, sem starfa á leikskólum, hefur fjölgað. En þeir eru ómenntaðir, það sígur frekar á ógæfuhliðina hvað varðar hlut karla meðal þeirra sem mennta sig til kennslu og má þá einu gilda á hvaða stigi sú kennsla er.

Föst í viðjum menningarlegra hugmynda um hjúkrun

Hérlendar rannsóknir sýna að strákar bera fulla virðingu fyrir hjúkrunarfræði, því fer fjarri að litið sé niður á þá sem sinna hjúkrun. En vegna þeirra menningarlegu hugmynda að þetta sé aðeins fyrir konur þá hvarflar ekki að strákunum að velta því fyrir sér að læra hjúkrunarfræði. Við sjáum það hérlendis og á hinum Norðurlöndunum að þeir sem læra hjúkrun hafa í mjög mörgum tilfellum kynnst þeim störfum áður með einhverjum hætti. Sumir eiga foreldri sem er hjúkrunarfræðingur, aðrir hafa unnið á spítölum á sumrin. Þá verður þetta að möguleika, þá verður ljóst að þetta er ekki bara fyrir konur og þá þarf aðeins smá-hvatningu til að skrefið sé stigið.

Hérlendar og erlendar rannsóknir á körlum, sem sækja í nám í hjúkrun, benda eindregið til að það sé ekki annað sem laðar karla að því námi en það sem laðar konur að: reynsla af umhyggjustörfum, að þekkja einhvern sem starfar innan heilbrigðisgeirans og hvatning frá einhverjum nákomnum. Væntingar karlanna til starfsins virðast ekki heldur skilja sig frá væntingum nemenda í heild. Umhyggjan og löngunin til að hjálpa öðrum er efst á listanum.

Kynjaskiptur vinnumarkaður er vandamál af mörgum ástæðum. Kynjaskiptingin dregur úr sveigjanleika markaðarins, viðheldur hugmyndum um eðlislæg einkenni karla og kvenna og er að öllum líkindum ein af meginástæðum viðvarandi launamunar karla og

kvenna. Þróun síðustu áratuga í flestum vestrænum ríkjum og sérstaklega hinum norrænu hefur verið sú að störfum, þar sem karlar eru í miklum meirihluta, fækkar en engin breyting verður á störfum þar sem konur eru í miklum meirihluta eða þá að hlutfall kvenna eykst enn frekar.

„Erfitt er að sjá nokkra skynsamlega ástæðu fyrir því að karlar læri ekki hjúkrunarfræði. Að öllum líkindum er megin-skýringin falin í því að það hvarflar einfaldlega ekki að þeim.“

Á þessu eru undantekningar því t.d. hefur Norðmönnum tekist að margfalda fjölda karla á leikskólum með margþættum og samtvinnuðum aðgerðum og þá á þeim forsendum að um gæðamál sé að ræða. Leikskóli með starfsmenn af báðum kynjum sé einfaldlega betri leikskóli en sá sem aðeins hefur annað kynið starfandi. Það er reyndar nokkuð samdóma niðurstaða rannsókna á mismunandi vinnustöðum að betri sé fjölbreytileiki en fábreytni í hópi starfsmanna og það á ekki hvað síst við um kynjablöndun. Virkni og samskiptahættir batna á heildina litið og vellíðan starfsmanna eykst. Hví skyldi það ekki líka eiga við innan hjúkrunar?

Erfitt er að sjá nokkra skynsamlega ástæðu fyrir því að karlar læri ekki hjúkrunarfræði. Að öllum líkindum er megin-skýringin falin í því að það hvarflar einfaldlega ekki að þeim. Sé svo ætti ekki að þurfa að vera verulegur erfiðleikum háð að þoka fjölda þeirra upp á við.

Meginatriði er sýnileiki námsins og starfsins í framhaldsskólum, raunveruleg þekking á fjölbreytni þess og alþjóðlegri stöðu. Með öllu er ástæðulaust að reyna að fela að starfið felur í sér umhyggju og hjálpsami. Það er áreiðanlega ekki lengur þáttur sem er fráhrindandi fyrir karla, hafi svo einhvern tíma verið.

